

De borging van het water- en bodembelang in financiële arrangementen van gebiedsontwikkelingen

Nationaal Congres Bodemdaling

Rik Heinen, Floris den Boer
(IenW)

Nathan Westerhuis (Fakton)

Agenda

Introductie onderzoek

Toelichting resultaten

- Wat is een GREX

- Rol besluitvorming

- Wat kunnen gemeenten

Reflectie en doorkijk IenW

Discussie

Introductie

- > Gebiedsontwikkeling houdt onvoldoende rekening met water en bodem
- > Druk op budgetten in gebiedsontwikkelingen voor de woningbouwopgave
- > Onvoldoende inzicht hoe water en bodem mee te nemen in de financiële instrumenten van een gebiedsontwikkeling

Ambitie IenW

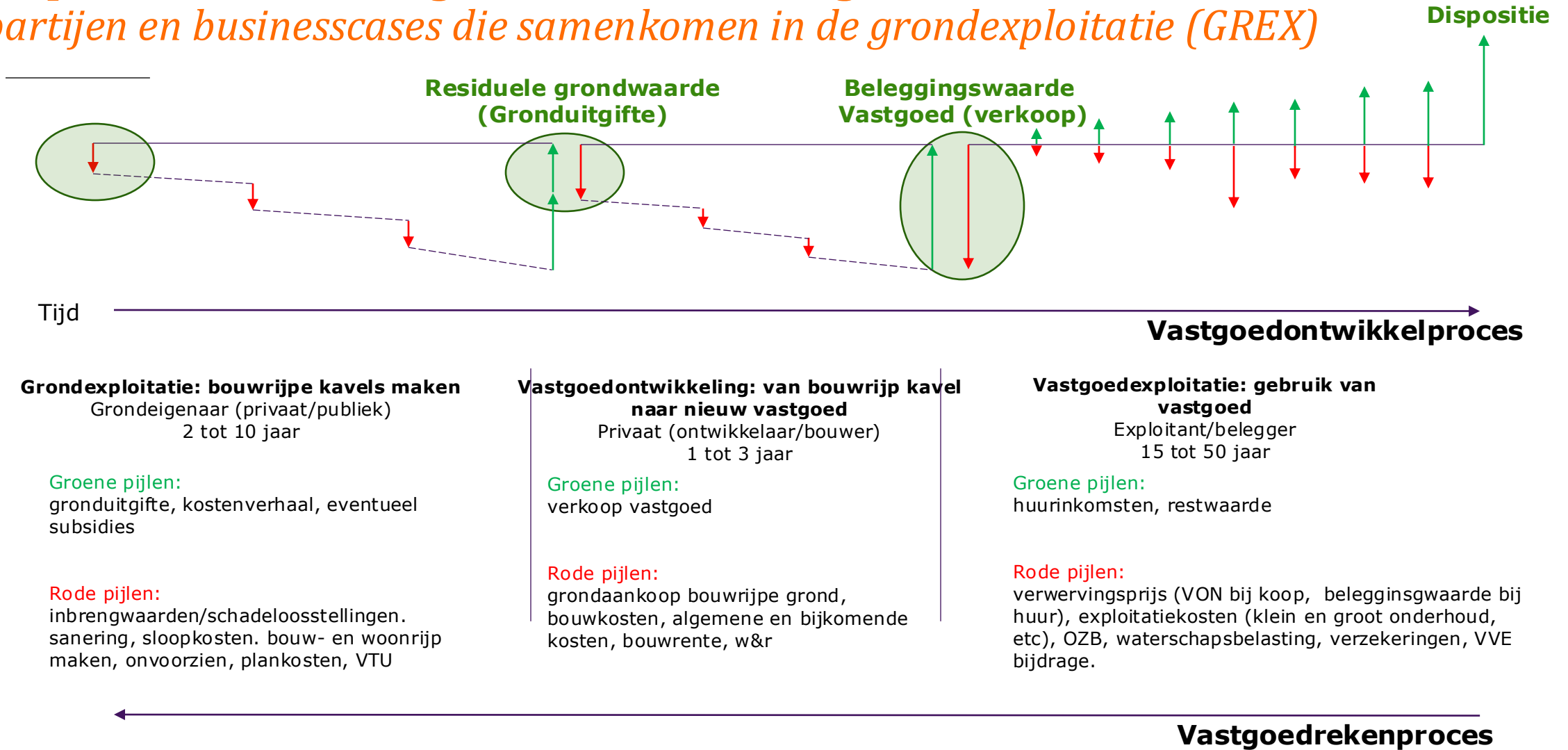
- > Meer inzicht in de planeconomie voor water en bodem
- > Ruimte in de financiering voor noodzakelijke water- en bodemmaatregelen
- > Voorkomen van hoge toekomstige kosten voor klimaatadaptatie, bodemdaling, beheer en onderhoud etc

De opbrengsten uit vastgoedontwikkeling zijn bepalend voor hoeveel geld er is op andere schaalniveau's

De planeconomie van gebiedsontwikkeling: een waardeketen van verschillende partijen en businesscases die samenkomen in de grondexploitatie (GREX)

Wat kan je als gemeente nu al doen om het langetermijn water- en bodembelang een plek te geven in gebiedsontwikkelingen?

Omgevingsplan
*(publiekrechtelijk
verplichtend)*

**Tendervoorwaarden
voor ontwikkeling**
(Privaatrechtelijk verplichtend)

**Privaatrechtelijke afspraken in
anterieure overeenkomsten of
samenwerkingsovereenkomsten**

Omgevingsprogramma
(zelf-bindend voor gemeenten)

Actief grondbeleid
(zelf de GREX doen)

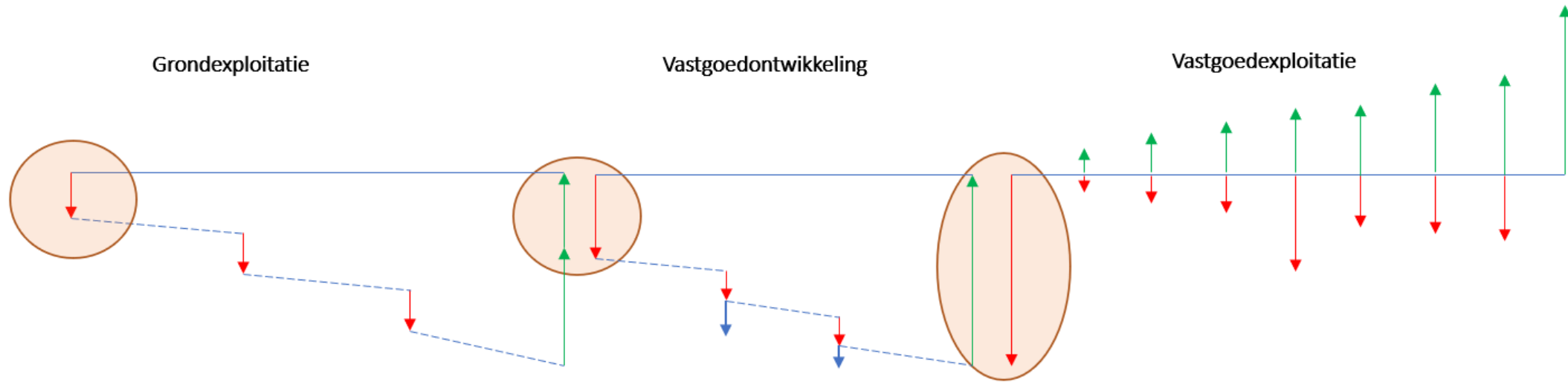
Mede-opdrachtgeverschap
(mee-investeren in de GREX)

Wortels (financieel)
zoals subsidies, garanties of gunstige leningen

Grootschalige toepassing van de mogelijkheden om de kosten te borgen in de planeconomie van gebiedsontwikkeling kan leiden tot grotere tekorten bij gebiedsontwikkelingen

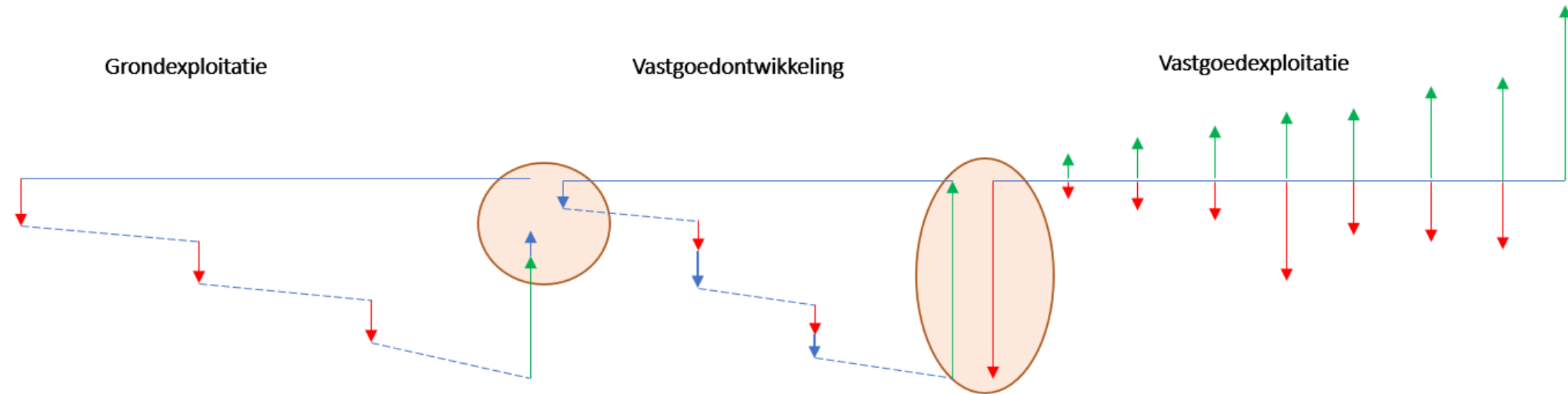
Voorbeeld 1: opleggen van waterbesparende maatregelen aan het vastgoed

- De gemeente legt voorwaarden op aan de vastgoedontwikkeling waardoor de vastgoedontwikkelaar maatregelen moet nemen om water langer vast te houden.
- Deze maatregelen kosten de ontwikkelaar geld, maar leiden momenteel niet direct tot meer inkomsten.

Grootschalige toepassing van de mogelijkheden om de kosten te borgen in de planeconomie van gebiedsontwikkeling kan leiden tot grotere tekorten bij gebiedsontwikkelingen

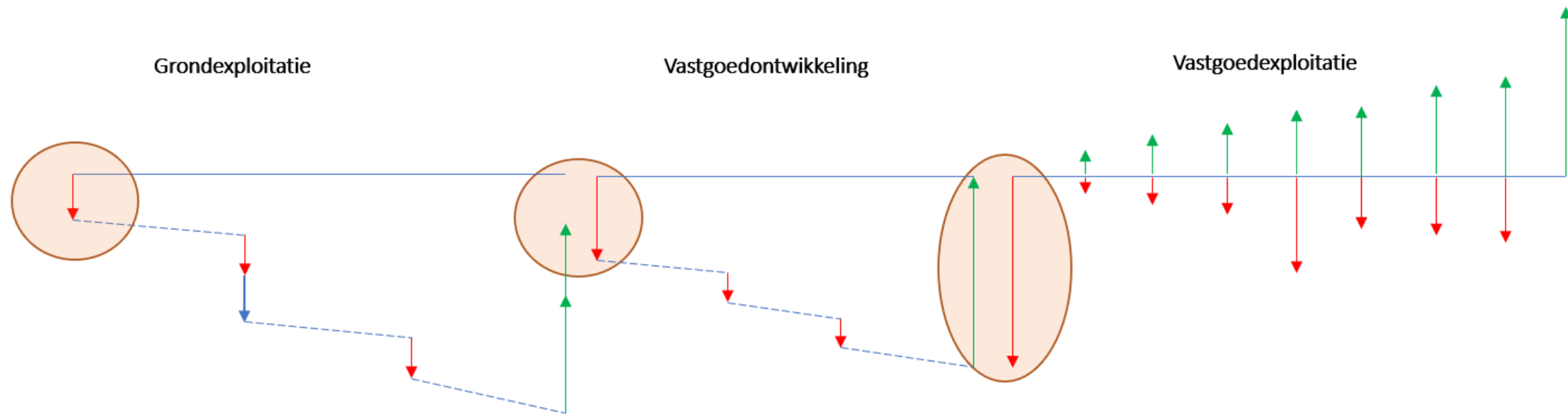
Voorbeeld 1: opleggen van maatregelen voor waterberging aan het vastgoed

- Omdat er meer bouwkosten zijn, kan de ontwikkelaar minder voor de grond betalen.
- Minder grondwaarde betekent minder grondopbrengsten in de grondexploitatie
- Dat zorgt voor een verslechtering van het saldo van de GREX
- De gemeente legt voorwaarden op aan de vastgoedontwikkeling waardoor de vastgoedontwikkelaar maatregelen moet nemen om water langer vast te houden.
- Deze maatregelen kosten de ontwikkelaar geld, maar leiden momenteel niet direct tot meer inkomsten.

Grootschalige toepassing van de mogelijkheden om de kosten te borgen in de planeconomie van gebiedsontwikkeling kan leiden tot grotere tekorten bij gebiedsontwikkelingen

Voorbeeld 2: de Gemeente als grondexploitant voert extra bodemwerkzaamheden uit bij het bouwrijp maken van de bouwkvavels.

- De gemeente laat bij de grondwerkzaamheden extra maatregelen uitvoeren voor bodemversterking
- Deze maatregelen kosten geld, maar leiden momenteel niet direct tot meer inkomsten.
- Daarmee verslechtert het saldo van de GREX

De rol van de GREX in besluitvorming in gebiedsontwikkelingen

- In het verleden brachten grondexploitaties veelal geld op
- Anno 2025: betaalbaarheidseisen + toename aan kosten = rode cijfers
- Negatieve GREX?
  - Private grondexploitant: no-go
  - Publieke grondexploitant: vaak no-go → planaanpassing of in sommige gevallen neemt een gemeente een tekort

Wat te doen wanneer er in de GREX geen geld is?

- De GREX is net als elke andere begroting een optelling van kosten en opbrengsten.
- Negatieve GREX? Probeer kosten en opbrengsten aan te passen
  - Plan- en programmaoptimalisatie (*meer opbrengsten en/of minder kosten in de GREX*)
  - Activeer de kosten voor bodemmaatregelen (*haalt de kosten uit de GREX*)
  - Verhaal de kosten of verwerk ze in de grondprijzen (*zorgt voor extra inkomsten in de GREX*)
  - Mede-opdrachtgeverschap vanuit afdelig beheer, met een prijs voor betere openbare ruimte (*in plaats van levering om niet, zorgt voor extra dekking/inkomsten in de GREX*)
  - Subsidies aanvragen of opzetten
  - Financieringsinstrumenten voor verlaging rentelasten

Reflectie

- › Geen positieve financiële prikkel voor projectontwikkelaars. Locatiekeuze is veelal een voldongen feit
  - Maatregelen leiden niet tot hogere opbrengsten voor de projectontwikkelaar
  - Baten tgv minder schades, minder herstelwerkzaamheden etc landen bij inwoners en gemeente
- › Bestaande instrumenten bieden veel mogelijkheden
- › Systemische aanpassingen zijn ingewikkeld
  - Hogere vastgoedprijzen, hogere belastingen of rijkssubsidies
  - Inbrengwaarde anders berekenen, grondspeculatie voorkomen

Doorkijk

Beoogd vervolg:

1. Vergroten bewustwording
2. Verdiepen kennis over handelingsperspectieven
3. Verkennen systemische aanpassingen beleid

Hiernaast informeren we Tweede Kamer over de uitkomsten van het onderzoek

Discussie

Waar gaan jullie tegen aanlopen als we op de huidige koers door blijven gaan? Tegen welke problemen gaan we over 50-100 jaar aanlopen?

Discussie

Leggen jullie water- en bodemmaatregelen vast in anterieure overeenkomsten, omgevingsplannen en omgevingsprogramma, etc? Wat gaat goed en kan beter? Waar loop je dan tegenaan?

Discussie

Stemmen jullie de water- en bodemopgaven af met het gemeentelijk grondbedrijf, beheer openbare ruimte en projectontwikkelaar(s)? Zijn er veranderingen zichtbaar in de afgelopen jaren?

Discussie

Kennen jullie voorbeelden waar de afdeling beheer openbare ruimte mee investeert in de water- en bodemmaatregelen van de gebiedsontwikkeling?
Waar wordt dit uit bekostigd? Uit algemene middelen of uit verkoop vastgoed?

Discussie

Hoe kijken jullie bestuurders en/of gemeenteraad naar de water- en bodemopgaven in relatie tot woningbouw? Wordt er meer of minder urgentie ervaren? Waar blijkt dit uit?

Vragen?

rik.heinen@minienw.nl
floris.den.boer@minienw.nl
n.westerhuis@fakton.com